

АВТОРСЬКА КОЛОНКА

ЧЕРГИ. РОДОМ ІЗ СРСР



Я стараюся уникати черг. Використовую для цього весь доступний арсенал засобів – попередній запис, домовленість, тайм-менеджмент – добре плану свої дії та дотримуюся плану. Пунктуальність стала для мене чимось на кшталт обов'язкового навичку.

Для багатьох моїх однолітків не так складно зрозуміти причини такої поведінки – радянська доба запам'яталась нам чергами.

Народжений у 1982 році, я слабо пам'ятаю більшість речей, але ще застав деякі радянські атрибути у школі, і вже точно можу простежити негативний вплив тієї доби на більшість сфер, в яких розуміюсь, – освіта, споживчий ринок, комунальні послуги, енергетика та деякі суміжні.

Та повернемося до черг. У радянський час вони були за всім – від квартир, автомобілів та меблів до харчів. Пам'ятаю такий випадок – у 6-7 років серед ночі у мене розболівся зуб. Домашні засоби не допомогли, тож батько повів мене пішки до чергового стоматолога у поліклініку, що на «сотці».

Тоді ми жили біля кінотеатру «Космос» і проходили повз універмаг навпроти драмтеатру. Вночі було здалеку видно невеликі багаття у дворі поблизу магазину. Біля них грілися люди, які з ночі займали черги за продуктами в універмазі. Тепер, уже дорослим, думаю: в якому стані ці люди зранку йшли на роботу, що казали своїм дітям, як це впливало на їхнє життя?

Я сам пам'ятаю, як стояв довгими годинами у чергах за хлібом, молочними продуктами, крупами, ковбасою, овочами, навіть за милом. І це не були товари якоїсь преміальної якості, навпаки – сьогодні їх би навряд купували, бо вони не відповідали б мінімальним вимогам середнього українця. І це ще все до моменту появи «купонів» – таких собі сертифікатів, які давали право взагалі купити хоч щось.

З тими чергами прийшов цілий букет недоліків радянського часу – знервовані та принижені люди, образи та крадіжки, побутова корупція, хамство персоналу магазинів, спекуляції, ажіотажні закупівлі та хронічний дефіцит усіх продуктів, крім морської капуста. Це все сукупно породило негативні побутові поведінкові моделі у нашому суспільстві, які досі живі.

Суспільство досі не пропрацювало ці ситуації у сферах культури (нехай і масової) та медіа, пропагуванні коректних моделей поведінки у навчальних закладах тощо. Ми досі маємо тенденцію «взяти» чогось більше, бо «потім може не бути». Саме тому у нас так легко формуються ажіотажі навколо будь-чого, локальні дефіцити та накручування цін, страх втратити якусь можливість.

Варто згадати у різні роки пікові ціни на цукор, хліб, гречку та багато чого іншого. Підозрюю, що саме у тих радянських чергах були закладені ключі до сердець людей, що стали жертвами різноманітних фінансових і будівельних пірамід.

За великим рахунком, стояння у чергах також сформувало тотальне зневажання такою персональною цінністю кожного з тих, як час. Тепер приходиться розуміння, що ті черги забирали у нас час на самих себе, своїх близьких та коханих, улюблені справи та звички. І добре, що тоді не було ще й коронавірусу.

МАКСИМ КАРПАШ, ПРОФЕСОР ІФНТУНГ

НАУКА

ЯК ПОЛЮБИТИ ХІМІЮ

Франківчанка Тетяна Татарчук – доцент кафедри хімії в ПНУ. Вона очолює навчально-науковий центр хімічного матеріалознавства та нанотехнологій університету, має понад 50 наукових публікацій і більше 1100 цитувань. Недавно увійшла в трійку переможниць цьогорічної премії L'Oréal-UNESCO «Для жінок у науці».

«Репортер» розпитав Тетяну Татарчук про хімію, номінацію та наукову діяльність.

– **Пані Тетяно, коли почалася ваша любов до хімії?**

– Відколи ми почали вивчати її у школі. Я зрозуміла, що хімія мені дається легко. І що вона важлива, бо хімічні досягнення змінюють людство.

Потім я навчалася у природничо-математичному ліцеї, а коли закінчила – вступила на спеціальність «хімія». Потім – в аспірантуру, захистила дисертацію, з того часу працюю на кафедрі.

Активну наукову діяльність почала 4-5 років тому, коли ректор поставив завдання орієнтуватись на світову науку. Я почала їздити на міжнародні конференції, налагоджувати контакти. За останні три роки спільно з кафедрою хімії ми отримали багато проєктів: три від міністерства освіти і науки України, один фінансувався ПАТ «Івано-Франківськцемент». Цього року я отримала можливість очолювати польсько-український проєкт. Усе це нам дозволяє оснастити лабораторію, купити реактиви.

– **Які ваші наукові інтереси?**

– Вони стосуються сфери дослідження магнітних наночастинок – їхній синтез, екологічне та біомедичне застосування. Також створення сорбентів для очищення води.

Проєкт з Ягеллонським університетом у Польщі присвячений фотокаталізу. Це створення речовини, яка під дією світла може зруйнувати токсини у воді – до вуглекислого газу і води.

– **У чому мета проєкту?**

– Завдання нашої української команди – синтезувати такі матеріали, а польської – їх дослідити. Але через карантин ми не змогли поїхати одні до одних, тож наразі мусимо проводити випробування дистанційно. Сподіваюся, наступного року зможемо передати їм матеріали. Проєкт розрахований на два роки, намагатимемося вкластися.

Поки що використовуємо модельні розчини барвників, органічних речовин. А потім плануємо використовувати стічні води з лікарні, бо пандемія змусила по-іншому глянути на цю проблему.

Зараз використовують більше лікарських препаратів, і вони потрапляють у міські очисні системи, в навколишнє середовище, негативно впливають на живі організми, екологію. Тому зараз важливо запропонувати нові методи очищення.

– **Як оцінювали претенденток на премію «Для жінок у науці»?**

– Я подавала відомості про свої публікації, участь у проєктах, співпрацю та стажування. Минулого року я увійшла в десятку, а тепер – у трійку. Цьогоріч в мене з'явилися нові проєкти, тож, думаю, це зіграло роль. Також наші статті є дуже цікавими для громадськості. Ми намагаємося їх подати доступною мовою, включити багато експериментів. Тож бачимо, що кількість цитувань зростає.

Також була співбесіда – цього року онлайн. Її проводило професійне журі –



доктори хімічних та фізико-математичних наук. Запитували, який особистий внесок у кожен статтю, як проводилося дослідження.

– **Ви отримали премію 150 тис грн. На що плануєте її витратити?**

– Частину премії я обов'язково витратю на бонуси для моєї наукової команди. Іншу частину – для батьків, бо вони мене дуже підтримували і я їм сильно завдячую. А решту – буде видно: кудись поїду, оснащу лабораторію новими приладами.



– **Скільки людей у вашій команді?**

– Мій провідний фахівець – Назарій Данилюк, який паралельно навчається у нас в магістратурі. Також тісна співпраця із завідувачем кафедри хімії Іваном Миронюком і професором Олександром Шийчуком. Вони є керівниками цих проєктів з держбюджету. Ще є троє аспірантів. Взагалі, університет дуже підтримує нашу роботу.



– **Чи популярна хімія серед студентів?**

– Прикро, але цікавість вступників до фізики, хімії знижується. Така тенденція по всій Україні. Напевно, ці предмети важче даються учням, тож абітурієнти обирають інші спеціальності.

На мою думку, хімія в школі стала більше науково-популярною. Годин мало, і не завжди її викладають цікаво для учня. Це складно, бо немає можливості використовувати хімічні речовини в межах школи і показувати досліди, але можна щось придумати.

– **Де можуть працювати випускники-хіміки?**

– У нас навчається небагато студентів, тому всі працевлаштовані. Частина

залишається на кафедрі. Також наші випускники працюють в аналітичних та екологічних лабораторіях, наприклад «Водоекотехпрому». Працюють на великих хімічних підприємствах у Калуші, Долині. Також – у криміналістичному центрі в Івано-Франківську, на підприємстві «Падана кемікал компаундс» в Ямниці.

До речі, платять добре. Лаборант на хімічному підприємстві має вищу зарплату, ніж доцент в університеті.

– **В якому стані хімія, як наука, в Україні?**

– Вона недофінансована: в уряді вважають, що на науку грошей багато не треба. Але прогрес кожної країни залежить від наукових розробок.

Втім, за останні роки кількість досліджень зростає, як і співпраця з іноземними науковцями. Українська хімія розвивається у багатьох напрямках: хімія полімерів, хімія наноматеріалів, тісно співпрацює з екологічними та біомедичними напрямками.

– **Чого бракує найбільше?**

– Приладів. Вони дуже дорогі, а ми не можемо без них. У нашу лабораторію ми купили багато приладів за грантові гроші. Наприклад, термостат, кондуктометр, ультрафіолетовий видимий спектрофотометр, електронні ваги, муфельна піч... У рамках трирічного проєкту розробили установку для дослідження магнітних наночастинок.

– **Чи стикалися ви з тим, що жінці важче займатися наукою?**

– Так, важче, бо, традиційно, жінка більше часу приділяє сім'ї, дітям, господарським справам. Тоді на науку лишається мало часу. Але дискримінації ніколи не відчувала.

Я завжди розповідаю студентам на першому курсі, що вони всі можуть отримати Нобелівську премію. Але стосовно себе я цілей не ставила. Кілька років тому в мене була мрія – мати свою лабораторію. Тож, коли ректор Ігор Цепенда запропонував мені очолити центр, я була дуже щаслива.

Я очолюю його на громадських засадах, це не приносить прибутку. Але я так люблю цю лабораторію, сама робила креслення стін, періодичну таблицю хімічних елементів на всю стіну виготовили на моє замовлення. Тому я хочу розвивати лабораторію, щоб тут вирувало наукове життя.

ОЛЬГА РОМАНСЬКА